

ISSN 1998-7927

ВІСНИК

**Східноукраїнського
національного
університету
імені ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ**

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

**№ 2(156)
Частина 1
2011**

О.М. СЕРІКОВА	ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОЦЕСУ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА.....	276
Е.В. СЛЕПЯН	КОНЦЕПЦІЯ МОДЕЛЮВАННЯ ВИПУСКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ ЯК ІНСТРУМЕНТУ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСУВАННЯМ РЕГІОНАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ ..	281
В.В. СТЕПУРА	СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	286
В.Г. СУМЦОВ, І.Г. ФИЛИППОВА	ДЕФОРМАЦІЯ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОЇ МАТРИЦІ В УКРАЇНІ	294
Н.В. ТЕМНІКОВА	ФОРМУВАННЯ ЄДИНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ В УПРАВЛІННІ ФІНАНСОВОЮ СПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА.....	299
А.Ю. ТИЩЕНКО	ПРОЦЕДУРА РОЗРОБЛЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО БІЗНЕС-ПЛАНУ ЯК ПОТОЧНОЇ СКЛАДОВОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА.....	306
А.Ю. МАЗАРЧУК, І.І. ТКАЧ	ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА.....	312
В. О. УДОВЕНКО	КОНЦЕПЦІЯ УПРАВЛІННЯ КОНФЛІКТОМ З ВИКОРИСТАННЯ НЕЧІТКОЇ ЛОГІКИ.	318
Г.В. УРСУЛЕНКО	СЕК'ЮРИТИЗАЦІЯ ТА СИСТЕМАТИЧНИЙ РИЗИК.....	327
О.В. УРСУЛЕНКО	ДОВГІ ЦИКЛИ НА РИНКУ НЕРУХОМОСТІ	333
А.Л. ФЛЕГАНТОВА	СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СУТНОСТІ ІННОВАЦІЙ	338
О.В. ЯРЕМЕНКО	УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ УПРАВЛІННЯ НА ОСНОВІ МОДЕЛЮВАННЯ КООПЕРАТИВНОГО СЕКТОРУ	344
Л.М. АНДРІАНОВА	МАЛЕ ІННОВАЦІЙНЕ ПІДПРИЄМСТВО В ЕПОХУ ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ ...	349
Н.М. ПОПОВА	ВИЗНАЧЕННЯ ОПТИМАЛЬНОГО РІВНЯ ГАРМОНІЗАЦІЇ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ.....	355
Е.К. МУСАЄВА, І.Є. БЕЛАЯ	АНАЛІЗ ІСНУЮЧИХ МЕТОДІВ ПРОНОЗУВАННЯ ГОСТРОГО КОРОНАРНОГО СИНДРОМУ.....	360

А.Л. Флегантова

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СУТНОСТІ ІННОВАЦІЙ

У статті визначено сутність економічної категорії «інновація». Обґрунтовано необхідність розуміння інновацій як економічної категорії. Запропоновано визначення поняття «інновації».

Ключові слова: інновації, інноваційна діяльність, інноваційний процес, інноваційне рішення, винахід.

Постановка проблеми. Інновації та наука в ХХІ столітті значною мірою визначають процес стабільного економічного розвитку держави. Створення, успішне застосування та впровадження різноманітних нововведень дозволяє істотно змінити існуючі обсяги та якість виробництва і споживання, різко підвищити продуктивність праці, знизити сукупні витрати на виробництво, випускати конкурентоспроможну продукцію народного споживання [5, с.24].

Глобальна економічна криза впливає на всю країну, в результаті достатньо глибоко порушується соціально-економічна структура всієї держави. Національна економіка переживає деструктивні явища і якщо за цих умов не створити економічну стратегію розвитку держави, то національне господарство буде на межі дефолту та внутрішньої кризи, яка може призвести до порушення цілісної структури економіки України [10, с. 11].

В світовій та вітчизняній економічній думці існують погляди, які збігаються настільки, що їх можна назвати аксіомними. До таких речей слід віднести висновки провідних економістів щодо пріоритетної ролі в забезпеченні економічного зростання країни інноваційної політики держави [2, с.42].

Основною характеристикою економічної діяльності та рушійною силою розвитку підприємств є інновації, вони стрімко увійшли в господарську практику як малих підприємств, так і великих корпорацій. Інновації перестають бути одним із напрямів діяльності підприємств і набувають характерних факторних ознак виробництва, саме вони забезпечують ріст продуктивності, є динамічним елементом економічного розвитку, обумовлюють підвищення рівня національної конкурентоспроможності. Інновації також долають межі суто виробничої сфери і впроваджуються в управлінні та маркетингу компаній. Крім того, інновації наявні і в соціальних відносинах на підприємстві, використовуються в управлінні відповідними процесами в організаціях. Подібна функціональна універсальність інновацій обумовлює багатоплановість існуючих визначень і підходів у дослідженнях, кожен з яких є актуальним і відображає певні аспекти реалізації цього явища в суспільстві. Проблема полягає в тому, що інновації настільки міцно увійшли в суспільне життя, що сферу їх застосування і прояву вже досліджують не лише в економічному, але й у соціальному, світоглядному аспектах. Таке широке трактування не лише не конкретизує цього поняття, але навпаки зумовлює включення до його визначення неекономічних характеристик. Це ускладнює подальший науковий пошук у вивченні природи інновацій та інноваційного розвитку підприємств та економіки в цілому. Сьогодні немає визначення інновацій, яке б максимально точно відображало зміст цього явища в економічних процесах, охоплювало всі аспекти їх прояву в економіці. Актуальним є формулювання визначення інновації як економічної категорії, в яке увійшли б її

загальні характеристики, що мають для неї спільні риси в усіх сферах використання, реалізації чи прояву [7, с. 20].

З огляду на те що інновації набувають все більшого розповсюдження та здатні позитивно впливати на розвиток економіки держави необхідно з'ясувати економічну сутність поняття «інновації».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Економічна сутність інновацій, інноваційного розвитку та інноваційна діяльність є предметом дослідження багатьох учених, які розглядають різні аспекти інновацій залежно від підходів у трактуванні їх суті.

У наукових дослідженнях О.І. Амоші, Б.М. Данилишина, А. Чухна стверджується, що тільки інновації допоможуть відродити економіку України.

Є.Г. Багудіна, П. Друкер, І.М. Мірошник, Ю.П. Морозов, досліджують інновації як продукт нововведення, удосконалення, А.К. Большаков, В.М. Ковальчук - як процес, З. Адаманова, А. Гальчинський, В. Геєць, Б. Санто, В. Семиноженко, М. Портер – як засіб розвитку, конкурентну перевагу, визначальний елемент розвитку підприємств та національної економіки.

Проблемами інновації, в тому числі інноваційної стратегії займалися також: Видяпін В.І., Молчанова О.П., Гриньов В.Ф., Ільєнкова С.Д. та інші.

Л.Л. Антонюк, переважно розглядає інновацію як результат, що розвивається в напрямку дослідження понять «інноваційний процес», «науково-дослідні та дослідно-конструкторські розробки», «поширення інновацій».

Вчені З.О. Адаманова, В.П. Александрова, А. Гальчинський, В.М. Ковальчук, інновацію розглядають як процес, новий підхід, розширюючи зміст інновацій поняттями «інноваційний розвиток», «інноваційна діяльність», «інноваційна економіка».

Й. Шумпетер трактує інновацію як нову науково-організаційну комбінацію виробничих факторів, мотивовану підприємницьким духом [9, с.10].

В працях цих і багатьох інших вчених розглядаються різні аспекти використання інновацій у діяльності та розвитку підприємств та економіки, але в умовах формування ринкової економіки питання розвитку інновацій у вітчизняній економіці потребують подальшого вивчення.

Постановка завдання. Завданням даної статті є з'ясування суті інновацій як економічної категорії, формулювання визначення інновацій та інноваційного розвитку підприємств.

Матеріали і результати досліджень. Системний, комплексний характер інноваційної діяльності відображається у складності та багатогранності поняття інновації. Воно включає в себе широкий спектр нововведень з різним ступенем новизни знань, що застосовуються в різних галузях і сферах діяльності, що реалізуються на різних ринках [4, с. 19].

Термін «інновація» став активно використовуватися в перехідній економіці України як самостійно, так і для позначення ряду родинних понять: «інноваційна діяльність», «інноваційний процес», «інноваційне рішення» тощо. У літературі налічуються сотні визначень інновації [9, с. 9].

Питання економічної суті інновацій досить глибоко досліджене в працях зарубіжних і вітчизняних вчених. Існує декілька підходів до визначення поняття «інновації»: теорія конкуренції М. Портера, теорія циклічності розвитку М.Д. Кондратьєва, класична теорія Й. Шумпетера, неокласична теорія Б. Санто, теорія інноваційного підприємства П. Друкера.

Застосування теорії конкуренції в контексті дослідження питання сутності інновацій є об'єктивно необхідним, оскільки траєкторія розвитку підприємств і економіки є траєкторією долаття конкурентних сил, інноваційність і динамічність конкурентних чинників є незаперечним, і неврахування цих характеристик у

визначенні інновацій зробить його неповним і неточним. Все це дало можливість хронологічно відтворити генезис визначення поняття «інновації» і методологічно виокремити основні ознаки інновацій як економічної категорії (від загального до конкретного, від складного до уніфікованого) [7, с. 3].

Досліджуючи закономірності розвитку капіталістичної економіки, М.Д. Кондратьєв розподіляє процеси розвитку певної спрямованості на процеси еволюційного характеру та процеси хвилеподібного кон'юнктурного характеру, які не виявляють будь-якого визначеного спрямування, тобто торговельно-промислові цикли, сезонні коливання тощо. Крім того М.Д. Кондратьєв зазначає, що не розглядає два типи процесів як автономні, а як єдиний нелінійний процес реальної динаміки, зумовлений нерівномірністю НТП як ендогенного чинника розвитку. М.Д. Кондратьєв визначає важливий методологічний аспект вивчення природи інноваційного розвитку як перманентного процесу, що походить із суспільно-економічних відносин і не виникає з нічого, а базується на певному рівні розвитку продуктивних сил світової економічної системи. Це дає можливість виділити ознаки інноваційного розвитку: науковість, технологічність, економічна природа, інтегративність (інтегративна функція), глобальність [7, с. 3].

Основою досліджень поняття «інновація» є праці Й. Шумпетера. Засновник теорії інноватики розглядає розвиток із позиції статичної і називає його економічним ростом. З позиції динаміки «форма і зміст розвитку задаються поняттями «здійсненням нових комбінацій». Звичайний ріст економіки як поліпшення добробуту населення не розглядається Й. Шумпетером як процес розвитку, оскільки не породжує якісно нових явищ. Розвиток – це особливе економічне явище, яке передбачає зміщення стану рівноваги, впроваджується і визначається динамікою базових інновацій у промисловості і має спонтанний об'єктивний характер. За Й. Шумпетером, інновація є «кращим способом» виробляти «не кращий з можливих, а найвигідніший зі звичайних випробуваних на практиці...». Таке твердження вченого є важливим методологічним аспектом визначення поняття «конкурентні переваги», де здійснення інновацій означає інше застосування запасів і засобів виробництва, що й визначає форму та зміст розвитку [7, с. 23].

Б. Санто розглядає інновацію як «процес реалізації ідей, в якому в індивідуальній ідеї знаходиться суспільна цінність». Він визначає інноваційний розвиток як збільшення економічного та науково-технічного потенціалу підприємства на основі інновацій, де «підприємницька ініціатива в галузі техніко-технологічних досліджень і розробок піднімає підприємця на більш високий рівень розвитку, збільшуючи таким чином чутливість до інновацій, розширюючи можливості до адаптації новітніх науково-дослідних результатів [8, с. 86].

За П. Друкером, інновація – економічний, а не технологічний термін. Ним підкреслюється важливість соціальних чи економічних інновацій на підприємстві, реалізація яких не обмежується лише науковими дослідженнями чи розробками й охоплює всі види діяльності фірми. Інновація визначається як підвищення потенціалу людських і матеріальних ресурсів з метою виробництва матеріальних цінностей (10). Підхід, запропонований П. Друкером у розумінні суті інновацій, дає можливість говорити про здатність інновацій до самовідтворення на основі підсилюючого ефекту різних типів інновацій, здійснюваних на підприємстві в процесі економічної діяльності. Важливим є також зазначення можливості продукування інновацій лише в процесі функціонування фірми [7, с. 23].

Таким чином, методологічно поєднуються поняття інновації, економічної діяльності та інноваційного розвитку підприємства.

З одного боку інновації – це продукт, в якому наявний елемент новизни. З іншого – інновації, змінюючи економічні процеси на виробництві, в господарській

діяльності фірми, змінюються самі. Результатом впровадження інновацій, удосконалень, покращень є інноваційний продукт. Результатом інновацій у технологічній сфері, у сфері маркетингу чи управління є досягнення конкурентних переваг, економічний ріст фірми, лідерство фірми на ринку, тобто відображення динаміки процесу економічного розвитку організації [7, с. 24].

Саме цей аспект розширює поле дослідження поняття інновацій, призводячи до необхідності виокремити визначення інновації – продукту та динамічних характеристики інновації як інноваційний розвиток. Отже, більш конкретним буде визначити такий результативний ефект інновацій, як інноваційний розвиток підприємства. Такий підхід дає можливість уникнути суперечностей, які є очевидними при трактуванні інновацій як процесу. Процесний комплексний підхід до розуміння суті та визначення інновацій передбачає врахування чинника часу, чітку поетапну регламентацію здійснення інновацій на підприємстві. Однак, це дуже спрощує, а відтак деформує економічну сутність інновації в дослідженнях, зважає це поняття, яке може бути засноване лише частково тільки до здійснення на підприємстві науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт. Навпаки, інновації виникають спонтанно і можуть бути спланованими, але завжди вони є важко передбачуваними з точки зору остаточного ефекту для функціонування підприємства чи економіки в цілому [7, с. 24].

Отже, різні автори трактують поняття «інновації» залежно від об'єкта й предмета свого дослідження.

Вітчизняний вчений О.Г. Мельник узагальнив визначення поняття «інновації» у таблиці, яку можна доповнити наступним чином [7, с. 5]:

Таблиця 1

Узагальнені погляди вчених на сутність поняття «інновації»

Автор	Визначення інновації
М.Д. Кондратьєв [6].	Інновації є впровадженням винаходів, відкриттів, досягнень НТП.
И. Шумпетер	Інновації – проведення нових комбінацій у випадках впровадження нового товару, методу виробництва, створення нового ринку, оволодіння новим джерелом сировини, впровадження нових організаційних форм промисловості.
П. Друкер [3].	Інновації – випуск більш досконалого продукту, забезпечення нової переваги, підвищення потенціалу людських і матеріальних ресурсів з метою виробництва матеріальних цінностей.
М. Портер	Інновації – результат впровадження нововведень у контексті конкурентної стратегії фірми на ринку, можливість здобути конкурентні переваги. Інновації створюють конкурентні переваги.
Б. Санто [8].	Інновація – суспільно-економічний процес, який через практичне використання ідей і винаходів призводить до створення кращих за своїми характеристиками виробів, технологій і охоплює весь спектр видів діяльності – від досліджень і розробок до маркетингу.
Довідникова література	Інновації – нововведення, новації: вкладення коштів в економіку, що забезпечує зміну поколінь техніки та технологій; нова техніка, технологія, продукти (товари) та послуги, які є результатом досягнень науково-технічного прогресу; запуск у виробництво нових товарів, впровадження нових виробничих процесів, методів, застосування прогресивних форм організації виробництва, підприємництва, маркетингу. Інновації (від лат. поновлення, зміна) – нові досягнення в галузі технології чи управління, призначені для використання в операційній чи фінансовій діяльності підприємства.

Автор	Визначення інновації
Закон України «Про інноваційну діяльність» [1].	Інновації - новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери
Б. Твіст	Інновація – це процес, у якому винахід або ідея здобувають економічний зміст.
Ф. Ніксон	Інновація – це сукупність технічних, виробничих і комерційних заходів, що приводять до появи на ринку нових і поліпшення промислових процесів й устаткування.
Міжнародні стандарти статистики, науки, техніки й інновацій	Інновації – це кінцевий результат інноваційної діяльності, що одержав втілення у вигляді нового або вдосконаленого продукту, провадженого на ринку, нового або вдосконаленого технологічного процесу, використовуваного в практичній діяльності, або в новому підході до соціальних послуг.

Таким чином, інновація є наслідком інноваційної діяльності. Аналіз різних визначень призводить до висновку, що специфічний зміст інновації становлять зміни, а головною функцією інноваційної діяльності є функція зміни [9, с. 10].

П'ять типових змін (за Й. Шумпетером) [9, с. 10]:

1. Використання нової техніки, нових технологічних процесів, або нового ринкового забезпечення виробництва (купівля – продаж);
2. Впровадження продукції з новими властивостями;
3. Використання нової сировини;
4. Зміни в організації виробництва і його матеріально-технічного забезпечення;
5. Поява нових ринків збуту.

У ряді джерел інновація розглядається як процес. У цій концепції визнається що нововведення розвивається в часі і має чітко виражені стадії.

Інновації властиві як динамічний так і статичний аспекти. В останньому випадку інновація представляється як кінцевий результат науково-виробничого циклу, ці результати мають самостійне коло проблем [9, с.11].

Терміни «інновація» й «інноваційний процес» не однозначні, хоча й близькі. Інноваційний процес пов'язаний із створенням, освоєнням і поширенням інновацій.

Для інновації рівною мірою важливі три властивості [9, с. 11]:

1. науково-технічна новизна;
2. виробнича застосовність;
3. комерційна реалізованість.

Висновки. У сучасних економічних дослідженнях приділяється значна увага розгляду економічної сутності поняття «інновації». Але, у публікаціях вітчизняних і зарубіжних вчених на цей час не існує єдиної думки щодо визначення поняття «інновації». Спільним є те, що поняття «інновації» тісно пов'язане з поняттями «інноваційна діяльність», «інноваційна економіка», «інноваційний розвиток», «інноваційний процес», «науково-дослідні та дослідно-конструкторські розробки». Проаналізувавши твердження вітчизняних та зарубіжних вчених, можемо запропонувати наступне визначення поняття «інновації»: організаційно-технічні, економічні, виробничі, адміністративні, комерційні рішення щодо впровадження нового методу виробництва, форм організації виробництва та підприємництва, виробничих процесів, технологій і

техніки, більш досконалого продукту, послуги використовуючи винаходи, відкриття, досягнення науково-технічного прогресу для здобуття нових конкурентних переваг на ринку.

Література

1. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 4.07.2002 р.
2. Борейко В.І. Інновації як основа економічного зростання / Борейко В.І. // Актуальні проблеми економіки. – 2008. - №9. - с. 42 – 48.
3. Друкер П. Енциклопедія менеджмента / Друкер П. – М.; Спб.; К.: Вільямс, 2004. – 270 с.
4. Инновационный менеджмент: учебник для вузов под редакцией д-ра экон. наук, проф. О.П. Молчановой. – М.: Вита-Пресс, 2001. – 272 с: ил.
5. Клименко В.І. Фінансування інноваційної діяльності в Україні / Клименко В.І. // Економіка. Фінанси. Право. - 2008. - №1. - с. 24 – 29.
6. Кондратьев Н.Д. Проблемы экономической динамики: Монография / Редкол. Л.И. Абалкин (отв. ред.) и др. / Кондратьев Н.Д. – М.: Экономика, 1989. – 526 с.
7. Мельник О.Г. Сутність інновацій та інноваційного розвитку / Мельник О.Г. // Актуальні проблеми економіки. - №12. – 2008. - с. 20 – 26.
8. Санто Б. Инновация как средство экономического развития / Санто Б. – М.: Прогресс, 1990. – 296 с.
9. Скібіцький О.М. Інноваційний та інвестиційний менеджмент: навч. посіб. (для студ. вищ. навч. закл.) / О.М. Скібіцький – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 480 с.
10. Халилов А. Е. Организационная структура инновационной стратегии Украины / Халилов А. Е. // Економіка. Фінанси. Право. - 2009. - №5.

Флегантова А.Л. Современные подходы к определению экономической ситуации инноваций.

Аннотация: в статье определена суть экономической категории «инновация». Обоснована необходимость понимания инноваций как экономической категории. Предложено определение понятия «инновация».

Ключевые слова: инновация, инновационная деятельность, инновационный процесс, инновационное решение, изобретение.

Flegantova A. The modern approaches to determination of economic essence of innovations.

Summary: the article defines the essence of innovation. The necessity of understanding innovations in their unity as an economic category is grounded. The definition of innovations is offered.

Keywords: innovation, innovative activity, innovative process, innovative decision, invention.

Флегантова А.Л. – аспірант Полтавської державної аграрної академії

Поступило до редакції 17.02.2011

Рецензент: Птащенко Л.О. докт. екон. наук, доцент